

MARTIN ŠRAJER / 6. 1. 2020

České filmy a filmová distribuce v roce 2019

V české kinodistribuci se letos podle údajů Unie filmových distributorů (UFD) objevilo 63 nových českých filmů (budeme-li počítat pouze ty z koprodukcí, u nichž byl český vklad dominantní). Několik desítek dalších bylo uvedeno pouze na festivalech, v televizi, v alternativní distribuci nebo online. Dohromady půjde s vysokou pravděpodobností o více než sto krátkých a dlouhých hraných, dokumentárních, experimentálních a animovaných filmů, lišících se žánrem, tématem i ambicemi.

Navzdory proměnám, které prodělává globální mediální terén, se zdá, že pro české tvůrce zůstává nejvyšší metou uvedení jejich filmu v kině, což v posledních letech vede k přeplněnosti plánu premiér domácími tituly. Řada z nich přitom má rovněž letos parametry levné televizní, případně nadšenecké amatérské tvorby, při jejímž natáčení si autoři zjevně pouze osvojovali řemeslo. Uvedení po boku vyzrálějších profesionálních produkcí těmto titulům ubližuje a pro sebevědomí začínajících filmařů může být nesmlouvavá negativní kritika oprávněně rozhořčených platících diváků destruktivní.

Nejaktivnějším distributorem českých filmů byl letos Bontonfilm s deseti velmi rozmanitými tituly, nesvědčícími o nikterak ucelené distribuční dramaturgii. Vedle lákavě obsazeného melodramatu *Cena za štěstí* najdeme drama o letcích ve službách socialistického Československa *Narušitel*, nenáročnou romantickou komedii *LOVENÍ*, intimní psychologické drama *Sněží!*, dokument o problémech českého vysokého školství *Univerzity a svoboda*, dětský film *TVMiniUni: Zloděj otázek*, koprodukční teenagerskou romanci *Uzly a pomeranče*, pohádku *Hodinářův učeň*, krátkou parodii akčních filmů *První akční hrdina* a obnovenou premiéru klasiky Karla Zemana *Cesta do pravěku*.

Větší konzistenci v kvalitě, žánrech a produkčních hodnotách vykazují české filmy uvedené Cinemartem. Čtveřici atraktivně obsazených komedií s výrazným diváckým potenciálem (*Ženy v běhu, Teroristka, Přes prsty, Vlastníci*), doplňují dvě umělecky ambicióznější dramata (*Staříci, Abstinent*) a dva dokumentární portréty známých domácích umělců (*Jiří Suchý – Lehce s životem se prát, Jiří Trnka: Nalezený přítel*). Zatímco v případě nejúspěšnějších filmů Bontonfilmu – s výjimkou úspěšného *LOVENÍ* – se počet diváků pohyboval nanejvýš v desítkách tisíc, u komerčně orientovaných filmů Cinemartu šlo o stovky tisíc. Mimořádně dobře si vedly zejména *Ženy v běhu*, které zřejmě zůstanou jediným letošním českým (a možná i zahraničním) filmem, který překonal hranici jednoho milionu diváků.

Zejména díky dokumentárním filmům (*Iluze, Pasažéři, Dobrý život sokola Bendy, Letní hokej, Sarkofág pro královnu, Bluesman, Ještě nekončíme*) můžeme letos mezi nejpilnější distributory české tvorby řadit také společnost Pilot Film, z jejíchž osmi titulů je pouze jeden hraný (*Hra*). Šest českých filmů distribučně zaštil Bioscop. Ve třech případech se jednalo o ambiciózní adaptace zahraničních knižních předloh (*Skleněný pokoj, Nabarvené ptáče, Pražské orgie*), ve dvou o nenáročná komedie – jednu letní (*Léto s gentlemanem*) a jednu zimní (*Ženská na vrcholu*). Šestáým filmem bylo další pásmo televizních příhod Pata a Mata, tentokrát s podtitulem *Kutílské trampoty*.

Zatímco *Skleněný pokoj* a *Pražské orgie* přes zjevnou snahu o natočení filmu pro zahraniční trh zatím příliš nerezonovaly doma ani za hranicemi, *Nabarvené ptáče* je s úspěchem uváděno po celém světě. Na známé knižní předlohy, byť lokálnějšího charakteru, u dvou z pěti distribuovaných filmů vsadil Falcon (*Národní třída, Poslední aristokratka*). Další dva filmy, komerčně zdaleka ne tak úspěšné, byly prodávány skrze jméno svého režiséra a herců a jednoduchou výchozí premisu (*Na střeše, Úhoři mají nabito*). Falcon distribuoval také *Velké dobrodružství Čtyřlístku*, další z dětských filmů tvořených namísto souvislého vyprávění několika krátkými, na sobě nezávislými příběhy.

Aerofilms letos divákům přinesl čtyři celovečerní filmy zapadající do jeho distribuční koncepce a naplňující určitá očekávání spojená s jeho značkou, z toho tři dokumentární (*Manželské etudy: Nová generace, Trabantem tam a zase zpátky, Jiří Bělohlávek: Když já tak rád diriguju...*) a jeden hraný artový (*Tiché doteky*). Díky

Aerofilms se do kin dostalo také pásmo krátkých animovaných filmů *Hurá na pohádky*. *Tiché doteky* se nemohly opřít o významnější festivalové ocenění, která u podobného typu titulů bývá klíčové. Možná i pro nevelký zájem diváků se film necelé dva měsíce po premiéře objevil na kabelové televizi Cinemax a v online videotéce HBO Go.

Dva povídkové animované filmy, *Ke startu připravit!* a *Zubatá nekouše*, uvedl pod značkou Anifilm Distribution Mezinárodní festival animovaných filmů Anifilm. Národní filmový archiv v letošním roce do kin navrátil digitálně restaurované *Lásky jedné plavovlásky* a *Spalovače mrtvol*, ale také hodinový dokument *Jaroslav Kučera Zblízka*, uváděný zpravidla ve společnosti jednoho z filmů kameramana Jaroslava Kučery. Doplňme, že na Blu-ray disku u nás zatím vyšel pouze *Spalovač*. Restaurované *Lásky* si lze díky péči společnosti Second Run objednat ze zahraničí.

Nejhůře hodnoceným letošním českým filmem na Česko-Slovenské filmové databázi je romantická komedie *Román pro pokročilé*. Přes sto padesát tisíc diváků si ji v kinech mohlo užít díky společnosti Bohemia MP. Ta se nás na závěr roku rozhodla potěšit ještě druhým dílem komedie *Špindl*. Dokumentů *Moje století* a *Můj nový život* se ujala společnost APK Cinema Service. Film *Sólo* byl Artcamem, specializujícím se dosud výhradně na distribuci, nejen produkovaný, ale také uvedený do kin. Role producenta a zároveň distributora se zhostila také společnost D1 film s.r.o. v případě *Ukradeného státu*.

Po jednom českém filmu uvedla podle údajů UFD Asociace českých filmových klubů (*Dálava*), nově založená distribuční platforma Marienbad film (*Karel, já a ty*) a řada společností, které se do distribuce pouštějí jen dle aktuální potřeby: Background Films (*Komunismus a síť aneb Konec zastupitelské demokracie*), Cinéma Cuvée (*Pláč svatého Šebestiána*), Cinema Glok (*Problémy prvního světa*), Cinématif Films (*The Sound is Innocent*), Dech hor (*Cesta vede do Tibetu*), Frame Films (*Central Bus Station*), R.Florián – Film production (*V zajetí sítě*), Luna Studios (*Kapela*).

Více než třetinu z výše vyjmenovaných filmů, rovných třiatdvacet, tvoří dokumenty, jejichž startovní pozice je také vzhledem k silné konkurenci rok od roku obtížnější. Ačkoliv je po digitalizaci kin uváděno do distribuce dokumentů stále více, současně klesá jejich šance na prosazení. Mnozí diváci navíc vycházejí z úvahy, že pokud mají zaplatit nemalou částku za vstupenku, raději zvolí zahraniční velkofilm nebo vděčnou

domácí komedii a na dokument se podívají doma na „dvojce“. Dokumenty s výrazně nižšími rozpočty jsou v daném prostředí konkurenceschopné pouze při nadstandardní péči distributorů a kinařů. Stále zřetelnější je snaha vytvářet z nich události, které se zapojují do aktuálních společenských debat, případně tuto debatu samy podněcují. Jako klíčové se jeví projekce s doprovodnými diskuzemi, kdy dokumentarist(k)a vstupuje do veřejného prostoru také svou osobností, nejen dílem.

Osobní uvedení a na něj vázaná možnost rozvíjet dialog mezi filmem, jeho autorem a divákem je faktor, který při jiné formě prezentace (televize, online), nelze nahradit. Přesto je na místě otázka, zda by zejména v případě některých obrazově konvenčnějších dokumentů, jejichž téma nemá větší společenskou rezonanci, nebyla vhodnější jiná forma distribuce: web specializující se na dokumenty u nás funguje již několik let. Mezistupeň v podobě uvedení v kinech se u řady filmů koprodukovaných Českou televizí a zjevně koncipovaných primárně pro televizní obrazovku jeví přinejmenším z pohledu nezasvěceného diváka nadbytečný.

Pokud ale nějaké filmy srážejí dolů celkovou kvalitativní úroveň tuzemské filmové produkce, nejsou to na prvním místě dokumenty. Kromě vysloveně amatérských bylo do kin uvedeno mnoho filmů realizovaných sice zkušenějšími tvůrci, ale s minimem soudnosti, vkusu a péče o řemeslo a dramaturgii vyprávění, což se zvláště u filmů jiného než čistě komediálního žánru odrazilo také v nízkém diváckém zájmu. Právě ten je stále pokládán za hlavní indikátor neúspěchu. S negativními recenzemi a komentáři na ČSFD jako kdyby se v případě českých filmů počítalo automaticky dopředu, a proto už jim mnoho tvůrců, apriori nastavených na odmítnutí z těchto pozic, ani nepřikládá váhu.

Diskutabilní význam a přínos filmové kritiky nic nemění na faktu, že jako zklamání byly hodnoceny nové, poměrně nákladné počiny režisérů nadějných (Julius Ševčík, Štěpán Altrichter) i zkušených (Vladimír Michálek, Irena Pavlásková). Překvapili oproti tomu debutanti pracujícími s omezenějšími prostředky (Bohdan Karásek, Kristina Nedvědová, Martin Dušek a Ondřej Provasník). Omezenými prostředky ovšem zřejmě disponovali také distributoři, kteří filmy *Karel, já a ty*, *Sněží!* nebo *Stařici* nemohli nebo nedokázali zacílit na správné publikum a náležitě prodat.

Ojedinělý počin také z hlediska nepřehlédnutelné reklamní kampaně představovalo *Nabarvené ptáče*, osobní projekt Václava Marhoul, vznikající na české poměry nezvykle dlouho a pracně a vymykající se zbytku zdejší produkce také množstvím zahraničních ocenění. Domácí recenze byly oproti tomu poměrně odměřené a snaha prezentovat *Ptáče* jako tuzemskou filmovou událost desetiletí (přinejmenším) se nápadně nepromítla ani do návštěvnosti, která zůstala pod hranicí sto tisíc diváků. Ještě vlažnějšího přijetí se dočkaly *Tiché doteky*. V zahraničí film nicméně sklízí pozitivní recenze a ocenění na různých festivalech, což je pro Hogenauerovu budoucí kariéru přes přetrvávající ztotožňování úspěchu výlučně s počtem domácích diváků zřejmě důležitější než názor Mirky Spáčilové a jejích kolegů a kolegyně.

Schopnost „vykomunikovat“ film tak, aby oslovil zahraniční sales agenty a dramaturgy mezinárodních festivalů, letos jinak prokázali především producenti dokumentů, jak nejlépe dokládá uvedení *Letního hokeje*, *Kiruny* a *The Sound is Innocent* na švýcarském Visions du Réel. Film Karla Vachka *Komunismus a síť aneb Konec zastupitelské demokracie* byl zařazen do programu následujícího ročníku rotterdamského filmového festivalu, který se bude konat na přelomu ledna a února příštího roku. Velký zájem zahraničních distributorů vzbudila po své premiéře na jihlavském festivalu také experimentální polemika s antropologickým pohledem na svět *FREM* od Viery Čákanyové.

Největšího ocenění se letos dočkala česká animace. Třicet let po *Ropácích* Jana Svěráka a dva roky po animovaném filmu Marie Dvořákové *Kdo je kdo v mykologii* získal studentského Oscara film *Dcera*, který realizovala studentka pražské FAMU Darja Kaščejeva. Čtrnáctiminutový loutkový film obdržel také řadu dalších cen a je pouze jedním z dokladů toho, jak zkreslující může být, pokud si obrázek o stavu české kinematografie vytváříme výhradně na základě filmů uvedených v tuzemských kinech, potažmo na základě jejich domácího (ne)přijetí.

Na zahraničních festivalech soutěžila i řada dalších studentských filmů. Do sekce Cinéfondation festivalu v Cannes, uvádějící snímky studentů filmových škol, bylo například vybráno krátké drama Ondřeje Erban *Sto dvacet osm tisíc*. Na filmovém festivalu v San Sebastiánu měl na konci září mezinárodní premiéru krátkometrážní film *Hra*, který natočil student FAMU Lun Sevnik. Několik cen získal animovaný film *Spolu sami*, který v rámci svého studia na FAMU natočila Diana Cam Van Nguyen. Animák

SH_T HAPPENS se promítal v Benátkách. Na Mezinárodním filmovém festivalu Huesca obdržel cenu pro nejlepší scénář půlhodinový film Tomasze Wińského *Jiří pes uprchlík...*

Vzhledem k nastaveným podmínkám a diváckým preferencím (malá obliba filmových pásem a předfilmů) je pochopitelné, že distributoři neprojevují velkou snahu dostat tyto filmy k většímu množství diváků. Možnosti vidět to nejlepší z české tvorby daného roku jsou tak paradoxně mnohem omezenější než možnosti vidět to nejhorší. Rovněž mediální pozornost věnovaná festivalovým úspěchům studentských filmů je logicky nesrovnatelně menší než prostor, kterého se dostává například nové veselohře Jiřího Vejdělky. Pro co nejúplnější přehled o tom, jak pestrá a hodnotná česká filmová produkce ve skutečnosti je, bychom svou pozornost každopádně neměli omezovat na kinodistribuci (a následně být jako každý rok zklamáni tím, že se pořád nejvíc chodí na šablonovité komedie plné nejurážlivějších stereotypů).

Zároveň by bylo žádoucí, aby filmoví producenti více využívali nových možností distribuce a zvýšili tím pravděpodobnost, že si jejich film najde své publikum a nestane se pouze jedním z mnoha snímků, které se kvůli nezájmu kinařů i diváků ztratí v přehuštěné a nepřehledné distribuční nabídce. „Experimentální“ uvedení filmů *Sólo* a *The Sound is Innocent* na streamovací platformě DAFilms jen pár týdnů po jejich kinopremiéře nasvědčuje, že avantgardou by (také) v tomto případě mohli být dokumentaristé.